

DE EERSTE BULTRUG VOOR NEDERLAND

Chris Smeenk, Marjan Addink & Kees Camphuysen

In de avond van 29 september 2003 kreeg het museum Naturalis in Leiden bericht dat er vóór Hoek van Holland een dode walvis dreef. Met het oog op de scheepvaart had Rijkswaterstaat besloten het karkas verder buitengaats te slepen, waardoor het verloren ging voor het museum. Jammer, maar het was niet anders. Op grond van een ruwe beschrijving ging men uit van een dwergvinvis *Balaenoptera acutorostrata*: lengte 8-9 meter, 'witte vlek' op de borstvinnen. Deze soort is niet zeldzaam in de Noordzee en strandt zo nu en dan op onze kust.

Op 2 oktober echter ontving Kees Camphuysen per e-mail enkele foto's van de walvis. De zeer lange, witte flippers en de lange, zwarte baleinen maakten in één oogopslag duidelijk dat het niet om een dwergvinvis ging, maar om een bultrug *Megaptera novaeangliae*. Toen werd het verloren gaan van het dier natuurlijk hevig betreurd, want een bultrug verdwaalt zelden in de zuidelijke Noordzee en dit was de eerste voor ons land.

Maar de zee neemt en de zee geeft. Op 7 oktober kreeg Chris Smeenk een telefoontje: "Jullie walvis ligt nu op de Maasvlakte". Hij was dus terug, maar hoe! Het karkas was zo plat als een dubbeltje: een rottende walvis barst uiteindelijk open en alles loopt eruit. Toch wilde Naturalis proberen het skelet te bergen. Dat ging verrassend vlot, ondanks storm en ontij. Rijkswaterstaat en de Politie Rijnmond waren ongelooflijk behulpzaam bij het vastleggen van het karkas in het opkomende en opgezweepte water: eerst aan een politieauto, voorzien van een spil. Die werd pas laat in de middag afgelost, toen RWS een zwaar betonblok had gebracht. De volgende dag beende een ploeg preparateurs van Naturalis het kadaver uit, ondersteund door een 'shovel', die RWS beschikbaar had gesteld. Chris Smeenk werd dagen lang geplaagd door journalisten: een walvis op het strand doet het altijd geweldig. De meeste vragen die men stelt, gaan over:

- Doodsoorzaak: daar was bij dit rotte beest niets meer van te zeggen.
- Trek: bultruggen foerageren 's zomers in koude wateren, waar ze een grote vetreserve opbouwen. In de herfst trekken de dieren uit het noorden van de Atlantische Oceaan naar de tropen, waar de voortplanting plaatsvindt (de bultrug is de beroemde 'zingende walvis') en de jongen worden geboren; in die tijd eten ze niet.
- Leeftijd en geslacht: een wijfje, nog geen jaar oud en waarschijnlijk net zelfstandig: bultrugbaby's groeien binnen een jaar uit van 4-5 naar 8-9 meter.
- En natuurlijk het tijdstip waarop men de walvis in het museum kan bezichtigen. Maar helaas: dit skelet is in zo'n slechte staat, dat het niet in elkaar gezet kan worden. Het bestaat nog grotendeels uit kraakbeen en de schedel is verbrijzeld: dode walvissen drijven op hun rug en bij het rollen in de branding wordt de schedel veelal gekraakt, zeker bij zo'n jong dier. Eén onderkaak en de meeste lendewervels waren al weggespoeld. De resterende botten gaan de collectie in; de lange flippers zijn gelukkig nog in tact.

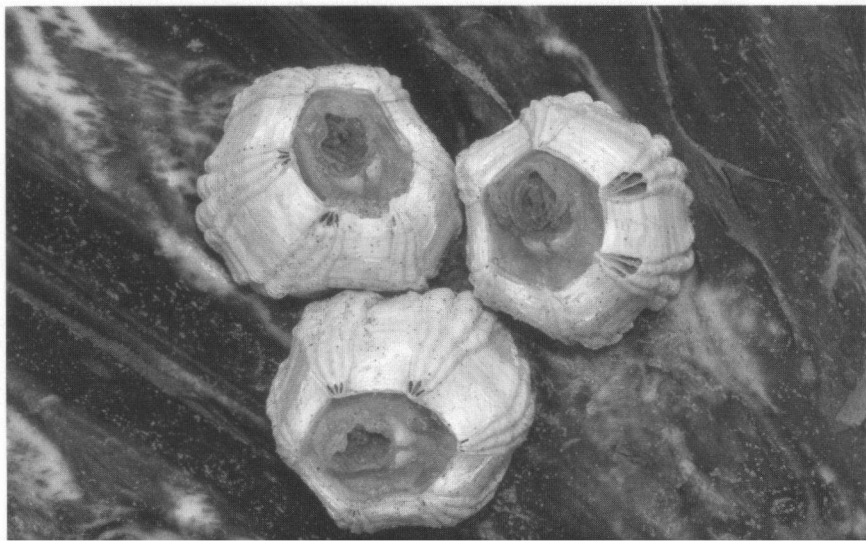
Heel interessant was de 'meereizende' fauna. Op de huid van de walvis zaten vele grote, fraai gevormde zeepokken in twee soorten: *Coronula diadema* en *C. reginae*; beide leven voornamelijk op bultruggen, maar ze zijn ook van enkele andere walvissen bekend. Zeepokken

De bultrug, drijvend vóór Hoek van Holland. Het dier ligt op zijn rug, de huidplooien aan de buikzijde naar boven gekeerd. De lange, witte borstvinnen zijn onmiskenbaar. Een groep noordse stormvogels *Fulmarus glacialis* vliegt verstoord op. Foto: Bert Backus, Rijkswaterstaat, Directie Noordzee

zijn kreeftachtigen. Het zijn geen parasieten; de vrij zwemmende larven hechten zich aan een bepaald substraat en vormen dan een huisje van kalkplaatjes, dat ze met een klepje kunnen afsluiten. Als het dekseltje open staat, waaiëren ze met hun pootjes plankton uit het water. De

Zeepokken *Coronula diadema* op de keelgroeven van de bultrug. Foto: Martijn de Jonge

huisjes zitten stevig ingebed in de taai walvishuid. Gezien de jeugdige leeftijd van deze bultrug en het formaat van de zeepokken, moeten die laatste verbazend snel groeien. Waarschijnlijk hechten de larven zich al vast op pas geboren jongen. Tenslotte vonden we walvisluizen van de soort *Cyamus boopis*, die specifiek is voor de bultrug. Walvisluizen zijn geen insecten, maar kleine kreeftachtigen; het zijn echte parasieten: ze leven van huidweefsel van de walvis. Hun pootjes eindigen in kleine haakjes, waarmee ze zich aan de huid vasthechten. Ze hebben geen vrij zwemmend larvestadium. De jongen ontwikkelen zich in een broedbuidel en de diertjes worden kennelijk bij lichamelijke contact van walvis op walvis overgedragen.

En zo hadden we in één klap vier nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna.

Met dank aan: C.D. Schutt te Oudenhorn voor het melden van de stranding; Rijkswaterstaat, Directie Rotterdam en Politie Rijnmond voor de onmisbare personele en logistieke ondersteuning; Bert Backus, Rijkswaterstaat en Martijn de Jonge voor de foto's; prof. dr L.B. Holt-huis, Naturalis, voor determinatie van zeepokken en walvisluizen.

Chris Smeenk, Marjan Addink,
Naturalis, Leiden
Kees Camphuysen, NIOZ, Texel